

lanul nagy tehetségű írónak képét megrajzolni. Mindig más írók rovására. Halmi előtt Ady és Bródy Sándor a kivételesen nagyok, kiknek nyomdokába Móricz lépett. E két író eredetiségét nem kutatja, míg Gárdonyi, Herczeg, Pekár és mások ösképeit erősen hangsúlyozza. Halmi mindig érdekesen és bátran ír. Ámde ritkán tárgyilagosan, mert sem a gáncs maga, sem a magasztalás egyedül, nem mértéke az igazságnak. Elég nagy belemélyedéssel taglalja tárgyát. Tudja, hogy Móricz sem a forradalmak előtti, sem utáni sokszor úrilag kacéerkodó magyar parasztot nem híven rajzolja. Téves képzetbe belelovalta magát és valóságnak tartja Móricz nyers naturalizmusát. Az érzékiségtől izzó levegő, a szerelmi élet vonaglásainak durva rajza, a szerelmes fenevadaknak nyertései, az erotikum viharzó, féktelen indulatoskodása, mindez érdem az ő szemében, s nem bántják őt Móriczhoz vezércikkyszerű párbeszédei, írói nembánomsága, az erkölcsiség semmibevevése, neuraszténiás kitörései, az a csupa sár, bűn, félszégesség, az életnek a szennye, az állapotembernek azok a kedvtelése, amelyekkel Móricz művei tele vannak, s amelyeket hiába akarna szláv írók hatására visszavezetni. Mindez ma már a Nyugaton sem, legfőleg inkább a Balkánon hat. Halmi ritkán bírál is: a kiválóságok méltatásába befűzi hőse fogyatkozásait is. De hangját ilyenkor tudatosan tompítja és mézes ízű szólalásokban szinte önti a balzsamot — végül fényes görög tüsszel ünnepli az íróit.

Van a füzetnek epilógusa is. Ebben Móriczhoz mostani állásfoglalását ismerteti. Nevezetesen a Nyugathoz való viszonyát. Hirdetett programja, mely a nemzeti optimizmust tolja előtérbe és nemzeti koncentrációt kíván, mintha nem tetszenék neki. Inkább a régi Nyugatot szeretné látni.

A füzet tele van sajtóhibával, a magánhangzóknak botrányos ékezetfosztásával és az idegen szavak egész seregével.

MORVAY GYŐZŐ.

Bessenyei György: Tariménes utazása. Szatfrikus állambölcseleti regény, 1804. Budapest, a Berzsenyi Dániel reálgimn. kiadása. 'E. n. (1930.) N. 8-r. 438. l.

Az V. ker. reálgimnázium 1929—30. tanévi nyolcadik osztálya irodalomtanáruk vezetésével hatalmas kötettel lepelt meg bennünket. Nem is egészen váratlanul ért egyetlen magyar államregényünk megjelenése — noha idestova ötnegyed század óta hevert kéziratban. A lelkes diákokat már ismerjük, tanáruk, Vajthó László, buzdítására már kiadták a múlt évben Bessenyei *Hunyadiját*, — vártuk és bíztunk tehát munkásságuk folytatásában. Azzal a munkájukkal is méltók a magyar tudományos világ hálijára, ezzel a hatalmas kötetten azonban nemcsak komoly munkabírásuk, kitartásuk próbáját tették le, hanem csodálatunkat is kiváltották. Íme mire vihet a lelkesedés tanárt, tanítványt! Amit egy évszázadnál több idő alatt nem old meg a tudósok hosszú sora, a tudományos és társadalmi intézmények, egyesületek szép száma, azt keresztülviszi egy buzgó tanár köréje csoportosuló derék diákjaival; föllelkesítik az egész ifjúságot, megnyerik a pártolókat, mecenások széplelkű csoportját.

Nem emeljük ki ennek a lelkesedésnek nagy pedagógiai értékét, maga a munka is, amelyet végeztek, eléggé dicséri a munkatársakat.

Bevezetésül három cikket csatoltak a regényhez. Vajthó László *Tájékoztató*sából a kéziratok sorsáról tudunk meg egyetmást, s közli azokat az irányelveket, amelyeket a kiadásnál követtek. Ugyanitt érdekes megjegyzéseket is találunk ifjú munkatársainak munkakedvéről, lelkesedéséről. A kiadás népszerű és modernizált voltát eléggé megokolja Vajthó, ezt azonban a körülményei is magyarázzák.

Bessenyei és Tariménes címmel Hegedüs Géza VIII. oszt. tanuló próbálja meg az író és műve között levő kapcsolatot megvilágítani. Rámutat a kor tükröződésére, a szubjektív elemekre. Jó forrásokból dolgozik (Závodszy, Beöthy, Császár, stb.), ügyesen rendezi mondanivalóit, stílkészsége jó, kis dolgozatán munkakedv s az irodalom szeretete érzik.

Róth György VIII. oszt. tanuló a harmadik cikkecske szerzője. *Tariménes irodalmában* összeállítja a regényről szóló *fontosabb* véleményeket. Persze kerül ebbe az időrendi összeállításba kevésbé fontos vélemény is, de általában igyekezete nyilvánvaló. A repertoriális anyag nincs teljesen birtokában, meglátszik azonban, hogy figyelme sokfelé irányult. Inkább kézikönyvek, földolgozások alapján készítette cikkét, innen vannak esetleges hiányai.

Magáról a regényről kevés mondanivalónk van, irodalomtörténet-írásunk bőven foglalkozott vele, főként Beöthy véleménye lett róla általánossá. De talán mégsem annyira «gyenge költői munka», mint Beöthy gondolja, és talán nem annyira «fárasztó és szintelen» mint Császár véli. Értékes szatirikus elemeit, érdekes részleteinek gazdagságát is kiemelik ugyan, méltánylásában sincs tehát hiány, mégis az ifjú kiadók mellé kell állnom, akik lelkesedésükben, talán némi elfogultsággal is, igen érdekesnek, modernnek és szépnek tartották, Vajthó szerint pedig «érdekesebb, modernebb és szebb akárhány mai alkotásnál».

Örömmel üdvözljük ezért a szép cselekedetükért a lelkes magyar diákokat — de tanárukat is, aki a gondolatot adta nekik, s őket nehéz munkájukban támogatta és lelkesítette. Maradjanak meg továbbra is a magyar irodalomnak ebben a lobogó szeretetében, gyujtogassák az alvókat, a közönyöseket!

HEGEDÜS ZOLTÁN.

Doktori értekezések 1929–30-ban.

(Első közlemény.)

1. *Kujáni János: Adalékok a magyar színjátszás és színpadi szavalt történetéhez.* Pécs, 1928. 8-r., 46 l. — Szerző megírta a magyar színjátszás történetét 1848-ig, azaz összegyűjtötte az erre vonatkozó hatalmas anyagot, de ennek csak egy részét dolgozta fel. „Az így elkészült részletmunka is oly terjedelmes lett, hogy szegényes anyagi viszonyaim miatt, még ebből is csak szemelvényt bírtam kiadni.” Szomorúan olvassuk a szorgalmas fiatal írónak ezeket a sorait s még szomorúbban kérdezzük, hogy mikor fognak tudományos folyóirataink régi terjedelmükben megjelenni, s mikor lesznek tudományos és irodalmi intézeteink megint olyan anyagi helyzetben, hogy fiatal tehetségeinket támogatni tudják.

Kujáni munkájának tervezete s a közölt szemelvény igen érdekes s mindenkit meggyőzhet arról, hogy teljes egészében való megjelenése határozott